

Churchill tot stand.¹ Zij hield in dat alles wat op het gebied van de kernenergie werd verricht, geheim gehouden zou worden (en dus ook niet aan de Sowjet-Unie meegedeeld²), dat een atoombom, kwam hij gereed en *tijdig* gereed, '*perhaps, after mature consideration*', gebruikt zou worden tegen de Japanners, '*who should be warned that this bombardment will be repeated until they surrender*', en dat, zowel op militair als op economisch gebied, de samenwerking bij de toepassing van kernenergie tussen de Verenigde Staten en Groot-Brittannië zou worden voortgezet.³

In diezelfde maand september werd een accoord met België gesloten: de Verenigde Staten en Groot-Brittannië zouden tien jaar lang de beschikking krijgen over alle uraniumerts dat in de Belgische Kongo werd gewonnen (het erts werd in die tijd óók gewonnen in Canada en de Verenigde Staten) – men had toen overigens in Amerika genoeg erts bijeen om in gigantische nieuwe fabrieken de beschikking te krijgen over U-235 en plutonium in zodanige hoeveelheden dat, als een proefexplosie succes had gehad, een regelmatige productie van atoombommen mogelijk zou zijn: van augustus '45 af twee per maand.

In welke vorm vond nu het 'rijp overleg' plaats waarvan in de overeenkomst van Quebec sprake was geweest?

Door de ingewijden werd algemeen beseft dat men bezig was een nieuw wapen van ongehoorde kracht te ontwikkelen, bij welks explosie ook radio-actieve straling zou ontstaan. Van de effecten welke die straling op lange termijn kon hebben, wist men weinig – desondanks waren er sommigen die, werkend aan een wapen dat, naar gehoopt werd, de oorlog vrijwel onmiddellijk zou beëindigen, tegelijk beseften dat de mensheid met de nieuwe vindingen een pad insloeg dat langs levensgevaarlijke afgronden liep. Roosevelt zei in '44 tegen een van zijn vertrouwden, Judge Felix Frankfurter, dat de gehele ontwikkeling '*worried him to death*'.⁴ Overeenkomstige uitlatingen deed Churchill niet en er hadden aan Britse

daarvan deden zij in Los Alamos op omdat Groves, op aandrang van zijn wetenschappelijke adviseurs, ten aanzien van het meer fundamentele onderzoek daar niet het systeem had ingevoerd om de groepen geleerden die bepaalde problemen onderzochten, streng van elkaar gescheiden te houden.

¹ Tekst in Gowing: *Britain and Atomic Energy 1939-1945*, p. 447. ² Niels Bohr, die in oktober '43 uit Kopenhagen was ontsnapt en spoedig naar Engeland had kunnen vliegen, had er in mei '44 bij Churchill en in augustus '44 bij Roosevelt op aangedrongen, jegens de Sowjet-Unie openhartigheid te betrachten; hij vertrouwde dat men dan zou kunnen voorkomen dat zich na de oorlog een wedloop in atoomwapens zou ontwikkelen. ³ Van die voortzetting is in feite geen sprake geweest. ⁴ Aangehaald in Gowing: *Britain and Atomic Energy 1939-1945*, p. 350.